Izpit iz znanja slovenščine na ravni odličnosti

Branje in pisanje

Navodila kandidatki/kandidatu

1) **Tema: tujerodne invazivne vrste**
   Besedilo: uvodnik v revijo, namenjeno ljubiteljem vrtov

   ali

2) **Tema: fenomen podaljšanega otroštva**
   Besedilo: blog v zvezi s problematiko podaljšanega otroštva

Izberite eno od dveh tem in ob njej napišite ustrezno besedilo.

Na naslednjih straneh preberite besedila o izbrani temi. Napišite besedilo: v njem **povzemite glavne poudarke** iz besedil in **dodajte** svoj **komentar**.

Vaše besedilo naj bo dolgo od 400 do 450 besed, ustrezno ga začnite in zaključite.

Pri pisanju

- upoštevajte vsebino besedil in ustrezno izpolnite nalogo;
- pazite na jezikovno pravilnost, besedišče, povezanost besedila v celoto in slogovno ustreznost.

Pri oceni se upošteva tudi tvorjenje samostojnih formulacij in lastno mnenje o temi, zato iz besedil ne prepisujte celih stavkov in odstavkov.

1. tema: Tujerodne invazivne vrste

Napišite uvodnik v revijo za ljubitelje vrtov, v katerem nagovorite bralce revije. Uvodnik ustrezno naslovite. V njem

1) **predstavite značilnosti tujerodnih invazivnih vrst,**
2) **razložite problem – negativen vpliv tujerodnih invazivnih vrst na okolje,**
3) **predlagajte rešitve in nagovorite bralce k ustreznemu ravnanju.**

Tujerodne invazivne rastline – obvestilo

Z razvojem in uporabo transportnih sredstev omogoča človek tudi prenos in naselitev rastlinskih in živalskih vrst preko naravnih ovir (npr. oceani, gorske pregrade ...) v okolja, kjer prej niso živele. Takšnim organizmom pravimo tujerodne vrste. Mnoge v novem okolju ne preživijo, druge se postopoma udomačijo, nekatere pa se lahko uspešno razmnožujejo in razširjajo. Na ta način bistveno spreminjajo vrstno sestavo, lahko pa tudi delovanje ekosistemov. Zaradi širjenja takšnih vrst, ki jim pravimo invazivne, se zmanjšuje število samoniklih vrst. Bistvene spremembe v delovanju ekosistemov imajo pogosto tudi socio-ekonomske posledice (npr. vnos ribe gambuzije je v nekaterih območjih povzročil zelo veliko škode ribištvu, rastlina ambrozija je znana alergena vrsta). Invazivne vrste so drugi najpomembnejši vzrok izumiranja rastlinskih in živalskih vrst. Najbolj uspešno reševanje tega problema je zgodnje odkrivanje invazivnih vrst, saj je v teh primerih ukrepanje lažje in učinkovitejše. Pomembno je tudi seznanjanje javnosti z možnimi škodljivimi posledicami, predvsem v znanih primerih, ko ljudje namerno želijo invazivno vrsto naseliti, največkrat kot okrasno rastlino. Evropska organizacija za varstvo rastlin (EPPO – European Plant Protection Organisation) se od leta 2001 ukvarja z ocenjevanjem tveganja pojava tujerodnih invazivnih rastlin, uravnavanjem njihove razširjenosti in ukrepa v primeru, če se take rastline pojavijo. V Sloveniji naj bi to delo opravljala ministrstvo, pristojno za okolje, in Agencija RS za okolje.

EPPO je oblikovala program dela na področju tujerodnih invazivnih vrst in ustanovila delovno skupino, ki obravnava tiste tujerodne invazivne vrste, ki so zaradi svoje tekmovalnosti lahko škodljive za gojene ali naravno rastoče rastline. Na oceno tveganja vplivajo poleg biotičnih lastnosti rastlin še naravne značilnosti potencialnih rastišč v našem okolju. Izrazite kozmopolitske vrste predstavljajo skoraj enako nevarnost v vseh državah (npr. prej omenjena ambrozija), nekatere druge vrste, vezane na specifične habitate, pa predstavljajo nevarnost le za države, ki takšne habitate imajo. Agronomi tveganje zaradi tujerodnih invazivnih vrst ocenjujejo v smislu neposredne škode za gojenje kmetijskih rastlin. Škoda, ki jo invazivne vrste še lahko povzročijo, pa je tudi ekološka, poleg tega pa te rastline negativno vplivajo tudi na zdravje ljudi (pogoste alergije).

(Vir: www.furs.si/svn/zvr/invrastline.asp)

Invazivne tujerodne rastline – opisi posameznih vrst

Čeprav popolnega seznama tujerodnih vrst v Sloveniji še nimamo, prvi podatki kažejo, da se pri nas vsaj občasno v naravi pojavlja 750 tujerodnih rastlin, 330 pa se jih je verjetno že udomačilo. Številne med njimi smo že kdaj videli, saj so v času cvetenja zelo opazne, morda pa ne vemo, da so invazivne.

Mednje spadajo med drugimi tudi naslednje opisane rastline:

Japonski dresnik je uvrščen med sto najbolj invazivnih rastlin sveta. Doma je v Vzhodni Aziji, v Evropo so ga zanesli leta 1823 in začeli uporabljati v vrtovih in parkih kot okrasno rastlino. Sadili so ga tudi zaradi utrjevanja brežin in preprečevanja erozije ter za potrebe čebelje paše. Iz podzemnih delov vsako pomlad zrastejo do tri metre visoki grmi, pozimi nadzemni deli odmrejo, korenike, ki lahko segajo več metrov stran od materinske rastline, pa prezimijo. Če rastlino kosimo, iz njenih korenik na različnih mestih vsakič znova poženejo do nekaj decimetrov visoka stebla. Japonski dresnik uspeva na različnih tipih prsti, najraje pa naseljuje zmerno vlažna rastišča ob rekah in potokih. Njegove korenike prodrejo celo skozi pet centimetrov debelo plast asfalta in poškodujejo stavbe, ceste, jezove, nasipe. Hitro lahko preraste tudi obdelovalne površine. Zaradi svoje izredne konkurenčnosti se vse bolj vključuje v naravno rastje in izpodriva samonikle rastline.

Žlezava nedotika prihaja iz Indije in Zahodne Himalaje. Leta 1839 so njena semena poslali v botanični vrt Kew pri Londonu in jo začeli gojiti kot okrasno oziroma medonosno rastlino. Iz vrtov je hitro ubežala in se naselila v naravi. Zdaj je naturalizirana v večjem delu Evrope. Najstarejši podatek o njenem pojavljanju pri nas je iz leta 1935, ko jo je slovenski botanik Rajko Justin nabral v okolici Šentvida. Sredi 20. stoletja je bila že precej razširjena, zdaj pa je pogosta v severnem delu Slovenije, nekako do 1000 metrov nadmorske višine. Za uspevanje potrebuje vlažna tla, občutljiva pa je na zmrzal. Ker raste zelo na gosto, v njeni bližini ne uspevajo niti koprive! Velikokrat pa se »druži« z drugimi invazivkami, npr. z zgoraj opisanim japonskim dresnikom. Je enoletnica, ki se razmnožuje s semeni. Zreli plodovi se ob dotiku (pomislite na njeno ime!) eksplozivno odprejo in izvržejo semena tudi do sedem metrov daleč, kar seveda pripomore k uspešnosti njenega širjenja.

Deljenolistno rudbekijo, njena domovina je Severna Amerika, so kot okrasno rastlino gojili v Sloveniji že sredi 19. stoletja; o njenem pojavljanju v jarkih ob Ižanski cesti in ob vznožju Rožnika so pisali v ljubljanskem nemškem dnevniku leta 1868. Zanimivo je, da so jo že konec 19. stoletja poskušali iztrebiti iz narave, vendar neuspešno. Zdaj je splošno razširjena po vsej Sloveniji. Rastline dosežejo višino celo dveh metrov in pol. Spoznamo jo po »koških«, ki spominjajo na socvetja sončnic, le da so manjši. Deljenolistna rudbekija je skupaj z nekaterimi drugimi invazivkami izrinila domačo obrežno vegetacijo rek, zlasti Save, Savinje, Drave in Mure.

(Vir: www.deloindom.si/okrasne-rastline/invazivne-tujerodne-rastline-opisi-posameznih-vrst)

Pripombe dodal [IC1]: Besedilo ni ustrezno naslovljeno.

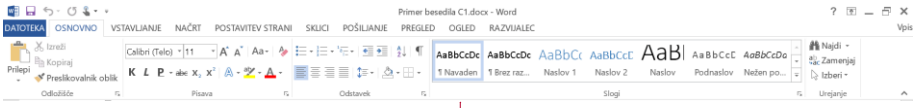

Tujerodne vrste rastlin in živali so prisotne po vseh državah sveta. Pogosto se tujerodne vrste naselijo v novi habitat naravno; brez človeške pomoči, vedno več pa se razmnožujejo v novih habitatih zaradi človeških vplivov. Večina tujerodnih rastlin nima~~m~~ nikakršnega negativnega vpliva na novo okolje, a problem kljub temu predstavljajo vrste, k~~atere~~i se kvalificirajo kot invazivne vrste. Invazivne tujerodne rastline imajo lahko bistven efekt na delovanje ekosistemov ter socio~~-~~ekonomskega sistema. Invazivne vrste so eden največjih vzrokov za izumrtje živalskih ter rastlinskih, saj imajo potencial, da izkoreninijo domače vrste. Da bi preprečili množična izumrtja vrst, Evropska organizacija za varstvo rastlin spremlja širjenje tujerodnih vrst ter uravnava njihovo razširjenost v primeru, da menijo, da so domorodne v nevarnosti. Evropska organizacija za varstvo rastlin je tudi kategorizirala tujerodne rastline v škodljive za gojenje in~~j~~ nevarno rastoče rastline. Pri nas velik problem predstavljajo tujerodne rastline, ki so nevarne za gojenje. Te onemogočajo ali ogrožajo pridelke agronomov, katerih pridelek je lahko uničen ali izkoreninjen zaradi teh invazivnih vrst. Ogrozijo lahko tudi še tako zdrav eko~~-~~sistem ter v nekaterih primerih tudi zdravstveno stanje tamkajšnjega prebivalstva. Najpogostejši problem ~~povzročajo~~ so alergije, ki jih ~~občutijo~~imajo ljudje, ki prej niso imeli ~~prejšnjega~~ stika ~~z~~s temi rastlinskimi vrstami.

Slovenija ni nikakršna izjem~~o~~a, ko ~~pride~~govorimo ~~d~~o invazivnih tujerodnih rastlinah. Kljub dejstvu, da ~~pri nas~~ še nimamo uradnega seznama tujerodnih rastlin, se po nekaterih ocenah pri nas pojavlja okoli 750 tujerodnih vrst, od tega pa se~~j~~ jih je po vsej verjetnosti udomačilo preko 300. Veliko od teh vrst niti ne opazimo več zaradi njihove pogostosti ter jih ne smatramo za nevarne in invazivne kljub dejstvu, da so lahko zelo škodljive. Med nekatere od najpogostejših invazivnih tujerodnih vrst pri nas spadajo ~~j~~japonski dresnik, ~~Ž~~žlezava nedotika ter ~~D~~deljenolistn~~o~~a rudbekija.

Japonski dresnik izhaja iz Vzhodne Azije, v Evropo pa je bil prinesen okoli leta 1823 kot okrasna rastlina. Pogosto se ga uporablja za utrjevanje brežin ter za preprečevanje erozije. Vrsta je zelo invazivna in hitro rastoča. Je tudi zelo močna, saj lahko poškoduje asfaltne ceste, jezove~~-~~, nasipe ter celo stavbe, poleg tega pa izriva večino rastlin, ki ji stojijo napoti.

Druga azijska rastlina, ki jo je mogoče najti v Sloveniji, pa je ~~Ž~~žlezava nedotika. Ta izhaja iz zahodne Himalaje ter je bila prvič opažena v Sloveniji leta 1935. ~~o~~Od takrat se je razširila predvsem po severnem delu Slovenije. Je izredno invazivna in izkorenini praktično vse rastline v bližini. Je enoletnica in se razmnožuje s semeni, k~~atere~~i jih lahko izstreli tudi do sedem metrov daleč.

Predstavnik severno~~-~~ameriške rastlinske vrste pri nas je ~~D~~deljenolistn~~o~~a rudbekija. V Sloveniji se uporablja kot okrasna rastlina že od sredine 19. stoletja. Razširjena je po vsej Sloveniji, prepoznamo pa jo po njenih manjših koških, ki spominjajo na cvet sončnice. Pripomogla je ~~pri~~k izkoreninjenju mnogih vrst ob obrežjih reke Save, Mure ter Drave.

Tujerodne rastline so lahko uporabne kot okras~~a~~ ali pa imajo določeno funkcijo. V večini primerov ne povzročajo nikakršnih težav. Problematične pa so invazivne tujerodne vrste, k~~atere~~i lahko izrinejo domače vrste ter povzročajo zdravstvene težave tamkajšnjim prebivalcem.

Pripombe dodal [IC2]: Bolje: *so označene/opredeljene*.

Pripombe dodal [IC3]: Živalskih ter rastlinskih *vrst*?

Pripombe dodal [IC4]: Slabo povezano; nizanje informacij brez ustreznih povezovalcev.

Pripombe dodal [IC5]: Kandidat ni razumel izvornega besedila. Delovna skupina, ki jo je ustanovila Evropska organizacija za varstvo rastlin, *obravnava* tiste tujerodne *invazivne* vrste, ki so lahko škodljive za *gojene* in *naravno* rastoče rastline.

Pripombe dodal [IC6]: Iz tega bi lahko sklepali, da so težavne tujerodne rastline, ki jih je nevarno gojiti. V izvornem besedilu pa piše, da agronomi tveganje zaradi tujerodnih invazivnih vrst ocenjujejo v smislu neposredne škode za *gojenje kmetijskih rastlin*.

Pripombe dodal [IC7]: Verjetno so mišljeni *kmetovalci, poljedelci* ...

Pripombe dodal [IC8]: Nejasno; ali je mišljeno: *pridelke, ki so lahko uničeni ali izkoreninjeni*?

Pripombe dodal [IC9]: Ni jasno, kaj označuje beseda tamkajšnji. Ali gre za prebivalstvo zdravega ekosistema?

Pripombe dodal [IC10]: Katero funkcijo?

Pripombe dodal [IC11]: Ni jasno, na kaj se nanaša beseda *tamkajšnji*.

Pripombe dodal [IC12]: Kandidat v zadnjem odstavku napiše še enkrat isto kot v uvodnem odstavku.

Razumevanje, upoštevanje in obdelava izhodiščnih besedil

Kandidat dobro razume izhodiščni besedili (z izjemo nekaj predelov – gl. opombe), glavne poudarke vključi v besedilo, vendar besedila ne nadgradi s svojimi pogledi.	**2 točki** od 3

Vsebinska ustreznost, slog in namen besedila

Kandidatovo besedilo zgolj deloma ustreza formatu uvodnika v revijo za ljubitelje vrtov. Na nobenem mestu ne nagovarja bralcev, ne posvari jih glede tega problema in jih ne skuša odvrniti od uporabe tujerodnih rastlin.	**1 točka** od 3

Razvijanje teme (zgradba) in koherenca

Kandidatovo besedilo se večinoma bere tekoče in je dobro povezano, mestoma so povezave med idejami nejasne (gl. opombe).	**2 točki** od 3

Besedišče (obseg in nadzor)

Kandidat uporablja širok obseg besedišča večinoma pravilno; nekaj neustreznih izbir (*kvalificirati se*, *gojenje in nevarno rastoče rastline*, *pripomoči pri izkoreninjenju*).	**2 točki** od 3

Jezikovna pravilnost

Razmeroma dober slovnični nadzor, ob uporabi kompleksnih jezikovnih struktur nekatere manjše napake (zlasti končnice: *večina tujerodni rastlin*, *ni nikakršna izjemo*, *uporabne kot okrasa*), več pravopisnih pomanjkljivosti (neustrezna raba vejic, neustrezne velike začetnice).	**2 točki** od 3

Za besedilo je kandidat dobil skupaj	**9 točk** od 15